

„Historia – Masa – Popkultura“ (Krakov, Muzeum PRL-u, 12.–13. května 2017)

Ze strany organizátorů konference byli účastníci vyzváni, aby se zabývali vztahem historie a konzumní masové společnosti, historickou kulturou a vlivem, kterou na ni mají nová média, dále politikou paměti a proměnami identit, které mohou souviset s těmito vlivy. Významnou otázkou byla také role historika či intelektuála v dynamice proměn komunikace o minulosti.

Organizátory byli doktorandi Historického ústavu Jagellonské univerzity a Muzeum Polské lidové republiky v Krakově. Pořadatelům se podařilo vytvořit podmínky, které v mnohých ohledech překračovaly běžnou podobu historických konferencí. Přispěla k tomu především volba místa konání konference. Muzeum Polské lidové republiky sídlí v budově bývalého kina Światowid v centru čtvrti Nowa Huta, která je nejen symbolem socialistického poválečného urbanismu, ale také sociálních konfliktů a konzumního turismu založeného na oblibě retro atmosféry, je samo o sobě skvělým příkladem plurality způsobů, jakými se v současnosti nakládá s minulostí.

Samo uspořádání konferenční místnosti v hale muzea navozovalo spíše atmosféru semináře než konference v tradičním slova smyslu. Jednoznačně pozitivně se na průběhu konference podepsala důvěra, s níž ponechalo vedení Historického ústavu přípravu v rukou svým doktorandům. To se projevilo na celé konferenci počínaje podobou Call for papers, které napsali Lukasz Wlodarczyk a Monika Tuszewicka, moderováním jednotlivých panelů i na otevřenosti diskusí. O co méně byla konference hierarchickým rituálem, o to více byla věcným setkáním nad konkrétními problémy.

Během dvou dní se odehrálo celkem šestnáct vystoupení a jedna diskuse pozvaných odborníků, která uzavřela první den konference. Při pohledu do programu bylo možné se těšit na vystoupení kolegyně a kolegů z historie, polonistiky, muzikologie, archeologie, literární vědy a dalších.

V prvním dni konference upozornil Piotr Urbanowicz na význam vztahu epistemologie a technologie na přelomu 18. a 19. století na základě analýzy veřejných experimentů s elektrickým proudem. V přesvědčivé analýze pramenů autor poukázal na původ metafor spojených s elektrickým proudem a na jejich užití v dobové literatuře a historiografii. Hned v následujícím příspěvku nabídla Weronika Dorociak možnost, jak aktivně ovlivňovat historickou kulturu, když představila studentský projekt tvorby průvodců po východoevropských městech. Za připomenutí stojí také příspěvek Konrada Sierzputowského, zakotvený ve studiích populární hudby, který se zabýval recepcí stylů Britpop a Disco Polo v Polsku v devadesátých letech.

Paradoxně nejslabším místem konference byla „debata ekspercká“ — tedy diskuse čtyř etablovaných odborníků (dr Marie Kobielské z Jagellonské univerzity, dr hab. Izabely Trzcińskiej z Akademie Górniczo-Hutniczej v Krakově, dr hab. Błażeje Brzosteka z Varšavské univerzity a dr Barbary Klich-Kluczewské z Jagellonské univerzity) na téma: „Čí historie? Cirkulace historie v Polsku“. Zde se ukázal problém najít společné pojmové rámce pro odborníky z oborů historie, polonistiky a religionistiky. Za nejslabší bod celé konference považují absenci rámce „memory studies“, jehož pojmový aparát by v mnoha případech dokázal nabídnout alespoň základní rozlišení perspektiv. V tomto smyslu sice panovala shoda o tom, že dochází k významným změnám v nakládání s minulostí, nicméně charakterizovat tyto změny přesněji se nepodařilo.

V druhém dni konference převažovala témata současné polské literatury. V těchto analýzách šlo často o pojetí minulosti ve významných dílech fikce. Reprezentativním příkladem budiž příspěvek Tomasze L. Stanowskeho, který se zabýval kritikou utopii a pojetí dějin ve vědeckofantastické literatuře Stanisława Lema. V závěrečném panelu promluvil Lukasz Włodarczyk o fenoménu politiky dějin na Facebooku a Nina Gabryś o liberální identitě v Polsku. Zvláště přínosný byl právě Włodarczykův příspěvek, neboť výstižně pojmenoval charakter komunikace o minulosti, která se odehrává prostřednictvím memů a podobných forem zobrazení na sociálních sítích, aniž by ho autor chápal a priori jako ohrožení pro odbornou historiografii.

Konference jako celek byla skutečným interdisciplinárním setkáním, provázeným intenzivním zájmem všech vystupujících o téma. Pakliže mám pojmenovat některé sporné body konference, pak zmíním následující dva. Jak jsem již naznačil, v několika momentech se ukázal problém s užíváním pojmu „paměť“ v kontextu odpovídajících konceptů, a nikoliv v jeho vulgární podobě. Zvláště pojem „místo paměti“ užívaný staticky pouze ve smyslu hmotného místa se stal nadužívaným klišé bez analytického přínosu. Nicméně je spravedlivé dodat, že tento problém se netýká jen této konference.

Druhým problematickým bodem byla otázka funkce minulosti v konzumní masové společnosti. Zde se bylo možné až příliš často setkat s ekonomickým determinismem založeným na vztahu poptávky a nabídky, který určuje konjunktury jednotlivých témat. Je třeba zmínit, že tento přístup nedokáže uspokojivě vysvětlit takové fenomény, jakými je např. crowdfunding, občanské iniciativy týkající se minulosti či demokratizující vliv sociálních médií.

Osobně vnímám účast na konferenci jako přínosnou nejen kvůli možnosti prezentovat vlastní výzkum, ale také jako možnost nahlédnout do badatelské kultury polské historiografie a příbuzných oborů. Za inspirativní považuji například silné zakotvení polských kolegů v dějinách idejí a v metodologických otázkách. V tomto smyslu vnímám výše popsanou konferenci jakožto možnou platformu pro bohatší kontakty mladší generace českých a polských historiček a historiků.

Václav Sixta